

UIT DE INHOUD

EEN ITALIAANSE IN NEDERLAND 08

Francesca Ajossa kwam hier studeren vanwege de mooie orgels, om zich vervolgens te vestigen. Joost van Beek ging met haar in gesprek.

08

VERSLAG SYMPOSIUM HUISORGELS 16

Op 8 mei vond in Leens een symposium plaats over de toekomst van het huispijorgel. Dirk Molenaar was erbij en doet verslag.

16

AFSCHEID PIETER VAN DIJK 20

Recent nam Pieter van Dijk afscheid als conservatoriumdocent. Jan Hogendoorn sprak met zijn leermeester over diverse aspecten van het docentschap.

VIER GENERATIES VAREL 31

Jan van der Male deed onderzoek naar de muzikale Zeeuwse familie Varel. Vier generaties organisten passeren de revue.

20

EN VERDER

Actueel	02
Verslag Duyschot Concours 2025	07
Het kabinetorgel van Jos Laus	12
Componist Piet-Jan van Rossum	24
Muziekbijlage: Psalm 107 van Cor Ardesch	27
Restauratie Van Oeckelen-orgel Den Anel	36
Cd's	40
Bladmuziek	42
Wegwijzers	44

In onze volgende nummers onder meer

- Restauratie Smits-orgel Oirschot voltooid
 - Nationale Orgeldag 2025
- Componist Herman Roelstraete (1925-1985)

Foto omslag

Het orgel (II/P/9) in het kerkje van 't Woudt. Het instrument werd in 1970 gemaakt door de firma De Koff. In 1986 en 1987 voerden Gert van Buuren en Henk van Eeken een renovatie uit. Daarbij werd ook een nieuwe kas in oude stijl vervaardigd.
© Francesca Ajossa

31

Nieuwsberichten voor het septembernummer moeten uiterlijk 31 juli 2025 binnen zijn bij de eindredactie (zie colofon). De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud en behoudt zich het recht voor om berichten te redigeren of niet op te nemen.

Francesca Ajossa geselecteerd voor Sweelinckprijs 2026

Inspired by Sound en *Listening Spaces* zijn twee onderdelen van het plan waarmee Francesca Ajossa op zaterdag 19 mei is geselecteerd voor de J.P. Sweelinckprijs 2026.

De Stichting Jan Pieterszoon Sweelinckprijs heeft als doel jonge excellente organisten te motiveren zich tot ambassadeur van het orgel te ontwikkelen. Daartoe organiseert de stichting iedere vier jaar een concours. De editie van 2026 bestaat uit het programmeren van een tweedaags Orgelweekend, waarin de geselecteerde kandidaat als artist in residence de middelen krijgt om zijn of haar visie op orgelmuziek met het publiek te delen.

Naast Francesca Ajossa hadden Henrike van Tuijl en Poppeia Berden zich voor het concours aangemeld. Hun plannen werden beoordeeld door Anneke Hogenstijn (o.a. voormalig artistiek directeur van Het Concertgebouw te Amsterdam), Pieter-Jelle de Boer (concertorganist en orkest-dirigent) en Oene van Geel (improviserend altviolist en componist). 's Middags gingen de drie kandidaten met de jury in gesprek. 's Avonds verzorgden zij een muzikale presentatie op de orgels in het Orgelpark. Beide elementen wogen mee in de beoordeling.

Om haar plan in artistiek en productioneel opzicht optimaal uit te kunnen voeren krijgt Francesca van de Stichting Jan Pieterszoon Sweelinckprijs een coachingstraject aangeboden. Het is de bedoeling dat Francesca's Orgelweekend over

ongeveer een jaar plaatsvindt. Data en locatie worden nog nader bepaald. Zie ook het interview met Francesca elders in dit nummer.

V.l.n.r. Henrike van Tuijl, Poppeia Berden, Francesca Ajossa, Anneke Hogenstijn, Pieter-Jelle de Boer en Oene van Geel.

Matthijs Tichem

Film over Mense Ruiter & Van Rossum-orgel Renswoude

De Zweedse organist en documentairemaker Jon Liinason, bij veel orgelliefhebbers bekend van de serie *Organ Hunting in the Netherlands*, heeft de totstandkoming van het nieuwe orgel in de Koepelkerk te Renswoude nauwlettend gevolgd. Dat heeft geresulteerd in de film *A New Organ is Born – Episode 2: Renswoude*.

De film heeft een duur van bijna drie uur en is te zien via youtu.be/9gchs1AsZCo.

Orgelpromenade Beilen

De Orgelkring Assen organiseert op 12 juli een wandeling langs vijf orgels in Beilen. De tocht van ongeveer 1,5 km begint om 13.00 uur in De Ark (Reil ca. 1960). Daarna bezoeken de deelnemers de Pauluskerk (Leeflang 1959), de Sint-Willibrordkerk (Verschuieren 1968) en De Stroming (Spiering 1948). Als laatste staat om 16.15 uur de Stefanuskerk op het programma (Van Oeckelen 1862). Wietse Meinardi bespeelt de orgels; Geert Jan Pottjewijd geeft een toelichting op de Beiler orgelhistorie.

Deelname is gratis, maar een vrije gift na afloop wordt op prijs gesteld. Vooraf aanmelden is niet nodig.

Een Italiaanse in Nederland

In gesprek met Francesca Ajossa

Een substantieel deel van de orgelstudenten aan de Nederlandse conservatoria is afkomstig uit het buitenland. Regelmatig blijft zo'n 'buitenlander' na de studie in ons land domicilie houden. De in Italië geboren Francesca Ajossa is zo iemand. Recent werd ze genomineerd voor de Stichting J.P. Sweelinckprijs 2026. Een mooie aanleiding om met haar in gesprek te gaan.

Tekst: Joost van Beek

De muzikale appel viel bij Francesca niet ver van de boom. "Onze hele familie houdt van muziek. Mijn opa was bijvoorbeeld een groot operaliefhebber en mijn vader speelt een beetje orgel. Die twee hebben er samen voor gezorgd dat ik rond mijn vierde jaar ben begonnen met pianospelen. Mijn vader had tegen opa en oma gezegd dat ik graag een piano voor mijn verjaardag wilde. Stiekem wilde hij natuurlijk zelf graag die piano, haha. De eerste lessen kreeg ik van mijn muziekdocent op de basisschool, die trouwens ook organist was." Als tienjarige begon Francesca op het conservatorium in Cagliari. "Het was in die tijd mogelijk om op je tiende aan het conservatorium te beginnen. Je volgde dan een traject van tien jaar, met aan het eind een bachelor-diploma. Na mijn toelatingsexamen koos ik voor de orgelstudie. In Angelo Castaldo had ik een heel fijne orgeldocent. Hij raadde me aan om ook masterclasses in het buitenland te volgen." En zo was de vijftienjarige Francesca een van de deelnemers van de allerlaatste masterclass van Jacques van Oortmerssen in de Waalse Kerk in Amsterdam. "Een geweldige ervaring! We hebben die week ook de historische orgels in de Haarlemse Bavo en de Amsterdamse Nieuwe Kerk bezocht.

Dit type orgel kende ik nog helemaal niet. In Italië heb je aan de ene kant van het spectrum het renaissanceorgel en aan de andere kant het twintigste-eeuwse Univer-salorgel. Daartussen zitten de negentiende-eeuwse 'orkestorgels', waarop repertoire dat niet uit die traditie komt, lastig te spelen is."

Ben van Oosten

In 2016 nam Francesca deel aan de Young Talent Class van het Internationaal Orgel-festival Haarlem. "Ik kreeg lessen van acht verschillende docenten, onder wie Ben van

Oosten. Ben was in die tijd bezig met het vastleggen van het complete orgelwerk van César Franck, een componist die me enorm fascineerde maar bij wiens muziek ik me tegelijk afvroeg hoe je die het best kon spelen. De aanpak van Ben vond ik heel boeiend inspirerend, en toen ik een paar jaar later de kans kreeg via een Erasmus-uitwisseling zes maanden in het buitenland te studeren, wist ik meteen: ik wil naar Rotterdam, naar Ben van Oosten." Na dit halfjaar keerde Francesca terug naar Italië voor het afronden van haar bachelor, maar daarna was het toch weer

◀ Francesca aan de klavieren van 'haar' orgel in 't Woudt.

Voor het eerst aan de klavieren van het Haarlemse Müller-orgel, zomer 2015.

Huisorgels uit vervlogen tijden Een kabinetorgel van Andries Wolfferts

In de jaren tachtig van de vorige eeuw wist de Haagse organist en orgeladviseur Jos Laus een oud en krakkemikkig kabinetorgel uit Groningen te bemachtigen. Jaren later, na restauratie en grondig onderzoek, rees de naam van Andries Wolfferts als mogelijke maker van het instrument.

*Tekst & fotografie: Jos Laus
(tenzij anders vermeld)*

Als adviseur was ik zo'n veertig jaar geleden betrokken bij de restauratie van het Jacobus van den Bijlaardt-orgel in de Grote Kapel van de Broeders van Saint-Louis in Oudenbosch. Broeder Ludwinus Bakker, destijds de muzikale man en groot pleitbezorger van het orgel, vertelde me op zeker moment dat de orde beschikte over een aantal kabinetorgels, verspreid over de verschillende gemeenschappen. Deze instrumenten werden gebruikt ter ondersteuning van de kloosteroffices. Hij liet me het fraaie instrument zien dat was opgesteld in de kleine kapel van het rusthuis voor de ordeleden op leeftijd. Dit instrument, gemaakt door J. Lindsen uit Utrecht, was in gebrekkige staat, maar wel bespeelbaar. Omdat de restauratie van het Van den Bijlaardt-orgel een flinke aanslag had gepleegd op de portemonnee van de orde, was er geen geld meer voor een restauratie van dit kabinetorgel.

Tot mijn verbazing werd ik enige maanden later benaderd door broeder Theo Sponselee, algemeen overste van de Broeders van Oudenbosch. Hij meldde me dat de orde afstand wilde doen van een ander orgel, aanwezig in de gemeenschap in Groningen. Het instrument werd niet meer gebruikt en ook niet meer onderhouden. De vraag was of ik wilde nadenken over een mogelijke gegadigde. Voor het opmaken van een rapport reisde ik af naar het noorden, waar ik de volgende bevindingen deed.

Omschrijving

Het meubel is een eenvoudig kabinet, uitgevoerd als secretaire met opstand, voorzien van twee eiken frontdeuren waarin twee pijpvelen van elk negen stuks zijn geposteerd; de velden zelf zijn op hun beurt weer afsluitbaar met paneeldeuren. De onderzijde van het meubel telt drie schijnladen voorzien van ovaal koperbeslag. Het kastje is eenvoudig van opzet en moet afkomstig zijn uit de Goudse School. De stijlen van de onderkast zijn voorzien van cannelures (verticale groeven) die mogelijk later zijn aangebracht, evenals de lijst onder de schijnladen.

In de linkerzijde van het meubel is een gleuf aangebracht die de doorvoer van een koord mogelijk maakt voor het later toegevoegde rolgordijn van de windvoorziening, een buiten het meubel geplaatste Ventus-orgelventilator. De oorspronkelijke balg was bewaard, maar de trapinrichting, inclusief trede, was verdwenen.

Achter de bureauklep bevindt zich een fraai klavier met kenmerkende bakstukken en ivoren onder- en ebben boven- toetsen, een achttal registertrekkers en twee stokken, waarvan het exemplaar aan de rechterzijde een peilstok zou moeten zijn, maar deze ontbreekt; links is de stok die verbonden is met de windlosser. Het lessenaarfront is voorzien van eenvoudige bladmotieven in eikenhout, gespannen op een donkerrode velours stof. Het meubel wordt aan de bovenzijde omsloten door een uitspringende kroonlijst, die verradt dat er nog een bekroning aanwezig is geweest. Het is niet ondenkbaar dat het instrument ooit bekleed was met rozenhout.

Wim van der Ros

Een nieuwe toekomst voor het huispijorgel

Uitgerekend in een kerk werd er een hele dag uitvoerig gepraat over een huisorgel. Dit was op 8 mei in de Petruskerk van Leens. In dit dertiende-eeuwse bouwwerk, waar sinds 1733 het fameuze Hinsz-orgel de boventoon voert, staan tevens een koororgel en twee huisorgels. Het symposium en de excursie de dag erna werd georganiseerd door de Stichting Samenwerkende Orgelcommissies Het Hogeland (SGOHH).

Tekst: Dirk Molenaar

Fotografie: Roelof Kuik, Dirk Molenaar en Albert Rodenboog

Het huispijorgel

De initiatiefnemers van de beide dagen waren de – onvermoeibare – organisator Albert Rodenboog, de – eveneens onvermoeibare – amateur (kist)orgelmaker Roelof Kuik en Henk Tigchelaar. Zij maken zich zorgen over de toekomst van historische huisorgels: instrumenten die decennia geleden door hun eigenaren voor veel geld werden gekocht en geres- taureerd. Een enkele keer kwam het voor dat als zo'n instrument te koop stond, het door een stichting werd aangekocht. Want anders dreigde het naar het buitenland te gaan. Wie thuis vooral een studie-instru-

ment moest hebben, koos voor twee – of méér klavieren – en pedaal, eerst analoog nu digitaal en met Hauptwerk. Een nepfrontje maakte het soms nóg meer 'huiskerkelijk' ... Maar als de eigenaar van een fraai kabinetorgel op leeftijd gekomen is, wil de volgende generatie het 'ouderwetse ding' niet hebben en moet er geleurd worden met zo'n trots bezit, met gevaar dat het wordt gesloopt! De dagvoorzitter van het symposium was Hans Fidom, die sinds 2010 hoogleraar orgelkunde is aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Ook de oud-organist van onder meer de Haarlemse Bavokerk, Jos

van der Kooy, had een werkzaam aandeel op deze dag.

Tegenover het dominerende Hinsz-orgel staan in het koor een Mense Ruiter-orgel uit 1982, een kabinetorgel, maker onbekend, uit ca. 1770, en (tijdelijk) een Mitterreither-orgel uit 1795. Speciaal voor deze ene dag, kwam er nóg een bij: het kleinste en tevens het 'oudste' instrument, een kleinood, gemaakt door orgelmaker Winold van der Putten. Hij maakte dit portatief naar een vijftiende-eeuwse afbeelding in het koor van de Sint-Petronio in het Italiaanse Bologna.

Na Van der Puttens uitleg over zijn bijzondere portatief vertelde Roelof Kuik iets over het Mitterreither-orgel in de zuiderzijbeuk van de Petruskerk. Dit instrument is eigendom van de weduwe van Herman Smedema die jarenlang organist was van de Leenster kerk. Evenals hij dit met een improvisatie op het portatief deed, liet Jos van der Kooy het Mitterreither-instrument horen.

Luidsprekerorgel

Vervolgens kwam Hans Fidom aan het woord, met gebruik van de plaatselijke beamer. Zijn verhaal heette 'De toekomst van het huispijorgel'. Fidom confronteerde ons met een paar vragen: Wanneer is iets historisch? Tot 1800, tot 1900, tot gisteren? We weten natuurlijk best wat historisch betekent. Iets is zó waardevol dat het voorwerp een mooie toekomst

De aanwezigen, geïnteresseerd in huisorgel en nu eens even niet in Hinsz-orgel.

Pieter van Dijk

neemt afscheid als orgeldocent

Het is een mooie lentemiddag in Amsterdam. Op de orgelgalerij van de Mozes en Aäronkerk spreek ik met Pieter van Dijk. Hij heeft er net een hele dag lesgegeven. De afgelopen decennia was het docentschap een vast onderdeel van zijn werkweek. Binnenkort wordt dat anders: dan gaat hij met pensioen en neemt hij afscheid van zowel het Conservatorium van Amsterdam (CvA) als de Hochschule für Musik und Theater te Hamburg (HfMT). Met de bijna-pensionado blikken we terug en vooruit.

Tekst: Jan Hogendoorn

Verleden

Pieter, hoe ben je zelf bij het orgel terechtgekomen?

"Ons gezin woonde in het centrum van Arnhem. Na de oorlog werd het Strümpf-orgel uit Amsterdam in de Eusebiuskerk geplaatst. Johan van Dommele werd er organist. Hij was heel actief en gaf veel concerten, ook in de winter. Hij speelde gerust complete Reger- en Messiaen-programma's, uniek in die tijd! In de jaren zeventig bezocht als ik jonge jongen talloze concerten, waar ik heel veel repertoire leerde kennen. Mijn ouders hadden allebei les van Van Dommele. Daarom namen ze een unitpijp-orgel in huis. Ik wilde ook wel orgel gaan spelen. Mijn vader kende Bert Matter, die adviseerde om eerst pianoles te nemen. Dat heb ik vanaf mijn achtste gehad. Intussen speelde ik thuis al wel veel op het orgel. Vanaf mijn veertiende kreeg ik orgelles in de kerk naast de muziekschool, op een mechanisch orgel. In die tijd zat het conservatorium in hetzelfde gebouw als de muziekschool. Aan het conservatorium waren drie orgeldocenten: Johan van Dommele, Maurice Pirenne en de jonge Bert Matter. Tijdens mijn middelbare schoolperiode bezocht ik de voorspeelmiddagen die Matter organiseerde voor zijn studenten. Ik leerde

daardoor niet alleen veel repertoire kennen, maar ook de studenten. En uiteindelijk waren de nabesprekingen erg leerzaam. Vanaf mijn zestiende kon ik naast mijn middelbare school de vooropleiding doen bij Matter. In 1976 begon ik officieel aan het conservatorium. Aanvankelijk hadden we les in de Eusebius, maar vanwege brokstukken die

uit het gewelf vielen konden we daar geen les meer krijgen. Daarom werden de lessen verplaatst naar Zutphen en Nijmegen. Na vijf jaar, in 1981, deed ik examen Uitvoerende Musicus orgel. In 1983 rondde ik Docerend Musicus op de piano af. Naast mijn studie nam ik privélessen bij Gustav Leonhardt in de Waalse Kerk in Amsterdam en bij Marie-Claire Alain in Parijs.

De orgelklas van het Conservatorium van Amsterdam anno 2025. V.l.n.r. Michael Bennett, Matthias Havinga (hoofdvakdocent), Gerben Gritter (orgelbouwdocent), Rina Ishii, Leonard Seeleman, Pieter van Dijk (hoofdvakdocent), Francisco Fernandes, Jan Hogendoorn, Luca Morgante, Wibren Jonkers, Robert van Deelen, Jonathan Lee en Csaba Albert.

Knipogen naar Bach en Messiaen

De orgelliefde van Piet-Jan van Rossum

Op 29 maart van dit jaar verzorgde Jan Hage in de Utrechtse Dom de première van *nun ruhen alle Wälder* (Orgelboek 3) van Piet-Jan van Rossum. In orgelland is Piet-Jan geen overbekende componist, daarom een nadere kennismaking. We spraken hem in zijn woonplaats Fijnaart, waar hij met zijn echtgenote, de Japanse sho-speelster Naomi Sato, een pittoresk dijkhuisje bewoont.

Tekst: Joost van Beek

Piet-Jan van Rossum groeide op in Delft. Zijn vader Pieter was er organist van de hervormde Maranathakerk. “Zolang ik me kan heugen nam hij me iedere zaterdagmiddag mee naar de kerk, waar hij de zondagse dienst ging voorbereiden. Mijn vader improviseerde veel en als bewonderaar van Feike Asma en Piet van Egmond liet hij zich graag door hen inspireren. Verder ging ik samen met mijn vader veel naar orgelconcerten.” Op achtjarige leeftijd kwam Piet-Jan in de orgelklas van Gerard Bal op de Delftse muziekschool. “Gerard heeft een belangrijke rol gespeeld in mijn muzikale ontwikkeling, ik ben hem daar heel dankbaar voor. Van hem moest ik veel barokmuziek spelen. Nu vind ik dat mooi, maar toen niet. Ik wilde Franck spelen, maar daar was ik natuurlijk nog

helemaal niet aan toe.” Toen Piet-Jan veertien was, begon hij zelf te componeren. “Gerard vond dat heel interessant en gaf me graag feedback. In 1981 kreeg ik mijn eerste compositieopdracht, voor een leerlingenconcert in de Gereformeerde Kerk in Naaldwijk. Het stuk, met een duur van tien minuten, kreeg de naam *Babel* en vertoonde invloeden van Messiaen en Litaize. Mijn vader was apetrots en ook van anderen kreeg ik positieve reacties. Het jaar daarop schreef ik wederom een stuk voor het leerlingenconcert. Als ambitieuze en recalcitrante puber componeerde ik een vierdelige symfonie met allerlei moderniteiten zoals clusters en motor aan/uit.” Lachend: “Dat pakte wat minder goed uit: de nuchtere Westlanders keken me na afloop aan alsof ik bezeten was geworden. Afijn, een jaar later deed ik

met goed gevolg eindexamen in de Waalse Kerk in Delft, met twee werken van Messiaen en twee van mezelf. In die tijd ging ik ook steeds meer orkestmuziek en kamermuziek bestuderen en leerde ik de popmuziek kennen.”

Conservatorium

Bij het kiezen van een vervolgopleiding bleek Gerard Bal opnieuw van grote waarde. “Gerard zei: ‘Waarom ga je geen compositie studeren?’ Hij kende Ton Hartsuiker, de toenmalige directeur van het Utrechts Conservatorium. Ik ben toen bij hem op bezoek gegaan met een stapel partituren in de tas. Na het gesprek zei Hartsuiker dat ik van harte welkom was. Het punt was alleen: ik wilde bij Louis Andriessen studeren en die zat niet in Utrecht maar in Den Haag ... Ik heb toen een cassettebandje met

Fantasie over Psalm 107

Cor Ardesch

Inleiding

Plenum

Measures 1-8 of the musical score. The piece is in 4/4 time. The right hand features a melodic line with various dynamics: *f* (forte) in measures 2, 4, and 6; *p* (piano) in measures 3 and 5; and *ff* (fortissimo) in measure 1. The left hand provides a harmonic accompaniment with sustained chords and moving lines. Measure 8 ends with a fermata.

Measures 9-14 of the musical score. The right hand continues the melodic development with repeated patterns and triplet figures. Dynamics include *f*, *p*, and *ff*. The left hand maintains a steady accompaniment. Measure 14 concludes with a double bar line.

Measures 15-18 of the musical score. The right hand plays sustained chords. A text annotation 'Dulciaan 8, Gedekt 8' with an arrow points to the right hand in measure 17, indicating the use of specific organ stops. The left hand continues its accompaniment. Measure 18 ends with a double bar line.

Een muzikale Zeeuwse familie Vier generaties Varel

Al eerder besteedden we in *De Orgelvriend* aandacht aan het Zeeuwse organistenlandschap in de negentiende eeuw.¹ Het ging om de families Van Sprang en Klein. De wegen van deze families bleken regelmatig die van de familie Varel³ te kruisen. In dit artikel kijken we naar de betekenis van vier generaties Varel voor het orgellandschap in Walcheren. Het verhaal is illustratief voor hoe (klein) de orgelwereld in provinciesteden en dorpen in de negentiende en vroege twintigste eeuw was.

Tekst: Jan van der Male

De Engelse Kerk in Middelburg, de werkplek van drie generaties Varel.

Inleiding

Met Antoine Allavoine Varel (1803-1879) begint de historie van de organisten- en beiaardiersfamilie Varel op Walcheren. Mogelijk heeft hij de muzikale genen geërfd van zijn oudoom Antoine Allavoine (ca 1741-1821), vanaf 1758 organist van de Waalse Kerk in Middelburg. De muzikale traditie wordt voortgezet door zoon Hendrik Varel (1834-1919), kleinzoon Anton Pieter Varel (1865-1933) en achterkleinzoon Hendrik Carel Anton Varel (1898-1966).²

De eerste en tweede generatie

Opvallend is dat de muzikale loopbanen van de eerste twee generaties parallel lopen. Beiden beginnen in Middelburg als organist van het kleine Steevens-orgel (1761) in de Engelse Kerk en vervullen

dat na enige tijd voor het drieklaviers De Rijckere-orgel (1782) in de Oostkerk. Ook zijn ze allebei assistent-beiaardier van de Abdijtoren 'De Lange Jan' in de Zeeuwse hoofdstad, vader Antoine ook enige tijd eerste beiaardier. Een andere overeenkomst is dat vader en zoon niet van de muziek kunnen rondkomen. Daarom verdienen ze de kost als loodgieter respectievelijk sigarenmaker.

De derde generatie

Anton Pieter Varel wordt in 1880 op 14-jarige leeftijd organist van het Moreau/Kam & Van der Meulen-orgel (ca 1750/1850-1857) in de Doopsgezinde Kerk te Middelburg. Hij maakt in 1890 de overplaatsing door de firma Bakker & Timmenga naar het nieuwe kerkgebouw mee. Hierbij wordt het orgel fors gewijzigd.

Als Cornelis van Sprang, organist en beiaardier van de Sint-Jacobskerk in Vlissingen, in 1894 overlijdt, wordt Anton Varel diens opvolger als organist. Hij hoeft niet zelf het orgel te stemmen, dat doet de Vlissingse muziekhandelaar F. van der Burgh. Hoewel Anton Varel ook de beiaard bespeelt, krijgt Jan Cornelis van Sprang de beiaardiersfunctie (zie kader). Met ingang van 1909 zal Anton Varel alsnog beiaardier van de Sint-Jacobskerktoren worden. In 1897 trouwt Anton met Jacoba Klein (1867-1947). Zij is een dochter van de Oostburgse organist J.C. Klein (1831-1923) en een nichtje van de Middelburgse eerste beiaardier en organist J.F. Klein (1820-1897). Het is goed denkbaar dat Anton zijn vrouw via haar oom heeft leren kennen.

Van Oeckelen in Den Andel staat er weer florissant bij

De provincie Groningen wordt al jaren ‘de orgeltuin van Europa’ genoemd. De fraaiste pronkstukken zijn dan de instrumenten van Huis, Schnitger, Hinsz, Freytag, Lohman en Timpe. Maar in elke tuin staan ook minder mooie soorten bloeiers die heel algemeen zijn en zó gewoon dat ze niet eens meer opvallen – of in bepaalde tijd zelfs minder gewenst zijn! Met de *Taraxacum officinale* is dit het geval.

Kunnen we in deze vergelijking dan de meer dan veertig Van Oeckelen-orgels die Groningerland rijk is de *Taraxacum* van de Groninger Orgeltuin noemen!? De Paardenbloem dus?! Dan staat er sinds 17 mei in Den Andel weer een hele opgefleurde bij!

En omringd door soortgenoten in de buurt: in Westernieland, Saaxumhuizen, Breede en Usquert.

In een paar fiets-, speel- en luisteruren is dus een aardig boeketje te plukken! *Carpe Van Oeckelen!*

Tekst: Dirk Molenaar

Fotografie: Kees Kugel en Dirk Molenaar

Dorp en kerk Den Andel

Den Andel is een streekdorp: bewoning langs een vroegere dijk en haaks hierop de Streekweg, waaraan de kerk met ernaast de pastorie. Het dertiende-eeuwse kerkgebouw is een van de kleinste overwelfde kerken in Groningerland. De vier gewelven zijn opgebouwd zonder ribben, deze zijn als schildering aangebracht, wat tevoorschijn kwam bij een ingrijpende restauratie in 1991-1992 toen tevens unieke gewelfschilderingen na eeuwen weer in het zicht kwamen. De vrijstaande toren aan de zuidkant is uit de veertiende eeuw, met een latere bekroning. In 2008 gingen kerk en toren in eigendom over van de Protestantse gemeente Halfambt naar de Stichting (Oude) Groninger Kerken. Dit gebeurde op dezelfde middag met de andere twee kerken, die van Westernieland en Eenrum (alleen het kerkgebouw). Vanaf 6 december krijgt de kerk weer de oorspronkelijke naam: Nicolaaskerk.

Het orgel

In de vergadering van kerkvoogden en notabelen van 16 augustus 1878 bracht een notabel naar voren dat een orgel gewenst was. De kerkvoogden gingen aan de slag en in de decembervergadering lag er een offerte van de firma P. van Oeckelen en Zonen uit Harendermolen op tafel. De Den Andelsters konden een keus maken: een instrument van 5, 6, of 9 stemmen dat respectievelijk 1400, 1500 of 2100 gulden zou kosten. Het werd het grootste van de drie. Het maken van een orgelgalerij zou 400 gulden kosten. Vader Petrus van Oeckelen was overleden op 13 augustus van datzelfde jaar. Het orgel van Den Andel zou dus één van de eerste worden van de zonen. Tot voor kort werd gedacht dat het instrument werd opgeleverd in 1879. Maar bij de jongste restauratie bleek aan de hand van de datering van krantenpapier bij de hoeden van gedekte pijpen dat het orgel in het najaar van 1880 moet zijn opgeleverd.

Verdere lotgevallen

Het orgel werd regelmatig onderhouden door de firma Van Oeckelen. Na het overlijden van Anton van Oeckelen in 1918 nam werknemer Harmannus Thijs het bedrijf over. Thijs werkte regelmatig samen met de firma Spiering uit Dordrecht. Tot 1933 werd het onderhoud door Spiering uitgevoerd, daarna leek er weinig meer aan het instrument te worden gedaan. Er kwam een ‘smidsventilator’, de hefboom voor de bediening van

◀ *Het gerestaureerde Van Oeckelen-orgel (1880) in de kerk van Den Andel. Opvallend zijn de uiterst lage balustrades – 58,5 cm vanaf de galerijvloer – waardoor de orgelbank zelfs boven de rand uitkomt. Door deze gekozen maat lijkt het orgel rijziger: een voorbeeld van trompe l'oeil (bedrieg het oog).*

Deze rubriek is bedoeld voor orgelconcerten, al of niet met medewerking van solisten en/of koor.

Opgave: per e-mail aan Adrie van Manen, concerten.orgelvriend@gmail.com. De deadlines vindt u op de colofonpagina.

Kosten plaatsing: € 2,50 per concert. Het verschuldigde bedrag dient na bevestiging te worden overgemaakt naar NL57 INGB 0663 1548 20 t.n.v. Stichting De Orgelvriend, met vermelding van de concertplaats.

AACHEN (D)

Annakirche, 19.30 u

- 19 juli Georg Hage en Christine Moraal
26 juli Ute Gremmel-Geuchen
2 aug Luc Ponet
9 aug Gereon Krahforst

ALBLASSERDAM

Hervormde Kerk, 19.30 u

- 19 aug André Knevel en Peter Wildeman,
m.m.v. Liselotte Rokyta (panfuit)

ALKMAAR

Grote of Sint-Laurenskerk

- 3 juli 20.15 u Martien de Vos; o.a. Bach,
Distler en improvisatie
4 juli 12.00 u en 13.00 u Frank van Wijk
9 juli 20.15 u Geerten Liefding;
o.a. Scheidemann, Alain en
improvisatie
11 juli 12.00 u en 13.00 u Pieter van Dijk
16 juli 20.15 u Cindy Castillo, 'Echos from
Belgium'
18 juli 12.00 u en 13.00 u Bram
Brandemann
23 juli 20.15 u Pieter van Dijk, 'Wie schön
leuchtet der Morgenstern'
25 juli 12.00 u en 13.00 u Francesco Botti
1 aug 12.00 u en 13.00 u Pieter van Dijk
6 aug 20.15 u Wibren Jonkers; o.a. Bach,
Brahms en Matter
8 aug 12.00 u en 13.00 u Francesca
Ajossa
13 aug 20.15 u Daniel Beilschmidt,
'Remembrance of light'
15 aug 12.00 u en 13.00 u Erik Jan Eradus
20 aug 20.15 u Pieter van Dijk; o.a. Bach,
Alain en Messiaen

Kapelkerk

- 4 juli 11.00 u Arjan Breukhoven
11 juli 11.00 u Gerwin van der Plaats
18 juli 11.00 u Minne Veldman
25 juli 11.00 u Mark Brandwijk

- 1 aug 11.00 u André Knevel
8 aug 11.00 u Hugo van der Meij
15 aug 11.00 u Vincent de Vries
18 aug 20.00 u Martin Mans
22 aug 11.00 u Erik Jan Eradus
27 aug 20.15 u Frank van Wijk
29 aug 11.00 u Leendert Verduijn

Orgelzaal Booy, 20.00 u

- 18 juli Minne Veldman
1 aug André Knevel

ALPHEN AAN DEN RIJN

Adventskerk

- 5 juli 10.30 u start Alphense
orgeldag
12 juli 12.30 u Teunis van der Plas
2 aug 12.30 u Robert Bezemer
2 aug 16.00 u Sebastiaan Wijland
30 aug 12.30 u Corinthe van
Nieuwkoop

AMERSFOORT

Grote of Sint-Joriskerk

- 2 juli 20.00 u Sietze de Vries
5 juli 15.30 u Rien Donkersloot,
deel 2 Buxtehude
9 juli 20.00 u Rien Donkersloot
16 juli 20.00 u Aart Bergwerff
23 juli 20.00 u Stanley Godfrey
30 juli 20.00 u Rien Donkersloot,
Bach-programma
6 aug 20.00 u Gerben Budding
13 aug 20.00 u Diederik Blankesteyn
20 aug 20.00 u Reitze Smits
27 aug 20.00 u Gerrit Christiaan
de Gier
3 sep 20.00 u Francesca Ajossa

AMSTENRADE

O-L-V. Onbevlekt Ontvangen, 16.00 u

- 27 juli Erik Jan Eradus

AMSTERDAM

De Duif, 16.00 u

- 6 juli Pietro Paganini
13 juli Marc Fitze
20 juli Peter van Dijk
27 juli Matteo Imbruno
3 aug Stefano Molardi
10 aug Marco D'Avola
17 aug Stephan van de Wiggert
24 aug Marcel van Westen
31 aug Wim Dijkstra

Nicolaaskerk, 20.15 u

- 2 juli António Pedrosa
9 juli David Strijbis en Alexander de Bie
16 juli Daniel Moulton
23 juli Katherine Dienes-Williams
30 juli Jeremy Bruns
6 aug Theo Jellema
13 aug Jan Hage
20 aug Petra Veenswijk
27 aug Jos Maters

Nieuwe Kerk, 20.00 u

- 8 juli Henk Verhoef
15 juli David Schlaffke
22 juli Henk Verhoef
12 aug Bernard Winsemius
19 aug Leonhard Völlm (Stuttgart)
26 aug Bernard Winsemius

Noorderkerk, 12.30 u

- 28 juni Jeroen Koopman
19 juli Jeroen Koopman, Elena Roce en
Arthur Koopman

Westerkerk, 13.00 u

- 2 juli Geurt van Lagen
6 juli Evan Bogerd
9 juli Maarten Wilmink
13 juli Victor Baena
16 juli Evan Bogerd
20 juli Francesca Ajossa